

Юсуф Қаразовий: Сўфийликнинг ҳақиқати

10:03 / 24.03.2017 3121

Сўфийлик ва тасаввуфнинг ҳақиқати нима? Исломнинг унга муносабати қандай? Эшитишимизча сўфийларнинг орасидан илми ва амали билан исломга хизмат қилганлари ҳам, бидъату залолатлари билан исломни барбод қилганлари ҳам бор экан. Улар билан буларнинг фарқлари нимада?

Тасаввуф: тахминан барча динларда мавжуд бўлган бир йўналишdir. Инсоннинг руҳий томонига чуқурроқ киришга ва унга қўпроқ эҳтимом қаратишга бўлган йўналишdir. Бу нарса айрим динларда бошқа динлардагидан кўра қўпроқ учрайди.

Хиндистонда.. у ерда ҳинд фақирлари бор бўлиб руҳий тарафга қаттиқ эътибор берадилар. Улар ўзларича руҳни юксалтириш ва поклаш мақсадида жасадларига азоб берадилар.

Шунингдек масиҳийлар ҳам. Айниқса роҳиблик қонунида. Форсларда... Уларда монийлик мазҳаби мавжуд. Юнонларда ривоқийлар (стоицизм-материализм билан идеализм ўртасида иккиланиб турган оқим. Қар: Ан-Наъим) мазҳаби пайдо бўлган. Ва бошқа кўпгина ўлкаларда бадан ёки моддийлик ҳисобига ҳаддидан ошган руҳий оқимлар пайдо бўлди.

Ислом дини келар экан ўзи билан руҳий, жисмоний ва ақлий ҳаётнинг ўртасига тенгликни олиб келди. Демак, инсон Ислом динининг тасаввурода жисм, ақл ва руҳдан иборатdir. Мусулмон одам ана шу томонларнинг ҳар бирига ўз ҳақини адо этиши лозимdir. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам айрим сахобаларнинг ана шу томонлардан бирортасида ғулувга кетганини кўрсалар қаттиқ қайтарар эдилар. Чунончи, Абдуллоҳ ибн Амр ибн ал-Ос узлуксиз рўза тутиб, ухламасдан ибодат қилиб чиқсан ва аҳли оиласини, оилавий вазифаларини ташлаб қўйган эди. Бас, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам унга : “Эй, Абдуллоҳ, албатта, кўзингнинг сенда ҳақи бордир. Ва албатта, аҳлингни сенда ҳақлари бордир. Албатта, хотинингнинг сенда ҳақи бордир. Албатта, жисмингнинг сенда ҳақи бордир. Бас, сен уларнинг ҳар бирига ўз ҳақларини ато этгин,” дедилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан бир гуруҳи Узотнинг ибодатлари ҳақида азвожи мutoҳҳараларидан сўрагани борганларида гўёки улар буни ўзларича кам ҳисобладилар. Шунда бир-биrlарига: “Биз қаёқда-ю Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қаёқда. Ҳолбуки, Аллоҳ У кишининг олдинги ва охирги гуноҳларини кечирган бўлса,” дедилар. Улардан бири: “Мен доим рўза тутаман. Оғзи очиқ юрмайман,” деди. Иккинчиси эса: “Мен кечаларни ибодат билан ўтказаман. Ухламайман,” деди. Учинчиси: “Мен аёллардан воз кечаман ва уйланмасдан ўтаман,” деди. Бас, уларнинг бу гаплари Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга бориб етди. Шунда уларни бир жойга тўплаб уларга мавъиза қилиб дедилар: “Аммо, мен Сизлардан кўра Аллоҳни яхши билгувчироқ ва сизлардан кўра Ундан қўрқувчироғингизман. Бироқ, мен кечаси ибодат ҳам қиласман, ухлайман ҳам. Рўза тутаман, оғзи очиқ ҳам юраман. Хотинларга уйланаман ҳам. Шундай экан, ким менинг суннатимдан юз ўғирса бас, у мендан эмасдир,” дедилар.

Бас, мана шу орқали ҳар бир томонга ўзининг ҳаққини берганича Ислом ҳаётга мувозанатни олиб келди. Аммо, сўфийлар мусулмонларнинг орасида моддий ва ақлий томонлар устун қўйилган бир пайтда пайдо бўлдилар.

Моддий тараф мусулмонлар фатҳ қилган шаҳарлар кенгайган, молу давлат кўпайиб иқтисодий ҳаёт гуллаб яшнаганидан сўнг бу нарса моддий тарафга, ғулувга кетишга сабаб бўлгани учун баъзи табақа вакиллари ғарқ бўлган тўқчилик ва фаровонликдан келиб чиққандир. Бу нарса ақлий томонга бўлган яна бир ғулувга кетиш билан ҳамнафас бўлди. Иймон “фалсафа” ва “илми қалом” ҳамда “жадалдан” иборат бўлиб қолиб инсоннинг руҳий очлигини тўйдирмади. Ҳатто, фикҳ диннинг ботини эмас фақатгина зоҳирига ва қалбнинг амаллари эмас, аъзолар билан бажариладиган амалларга, ибодатнинг руҳига эмас унинг моддасига эътибор қиласиган бўлиб қолди.

Мутакаллимлар эгаллай олмаган ва фақиҳлар тўлдира олмаган ана шу бўшлиқни тўлдириш учун ана шу вақтда сўфийлар пайдо бўлдилар. Кўпгина одамлар маънан оч эдилар. Ана шу очликни зоҳирдан аввал ботинни поклашлик билан, нафс ҳасталикларини даволаш, қалб амалларига биринчи даражаликни беришлик билан фақатгина сўфийлар тўйдира олдилар ва улар ўзларини руҳий ва ахлоқий тарбия билан машғул қилиб қўйдилар. Ҳамма фикрларини, эътибор ва фаолиятларини ана шунга

қаратдилар. Ҳатто айримлари “Тасаввуф - бу ахлоқдир. Бас, ким сенинг ахлоқингга қўшимча қилса демак, тасаввудинга қўшимча қилган бўлибди,” дедилар.

Сўфийларнинг илк вакиллари Китоб ва Суннатни маҳкам тутган, шариат худудида ўзларини тутган, бидъатларни тарк қилган ва фикр ҳамда сулукларда оғишмаган эдилар. Тобеълари бор бўлган сўфийларнинг қўлларида кўплаб одамлар Исломни қабул қилганлар. Уларнинг қўлларида сон-саноқсиз осийлар тавба қилишга мушарраф бўлганлар. Ва улар ўзларидан кейин маъорифни, фақат такаббур ёки уларга мутаассиб бўлган одамларгина инкор қиласиган руҳий тажрибаларни қолдириб кетдилар.

Лекин, улардан кўплари ана шу томонга ғулувга кетиб тўғри йўлдан оғишдилар. Айримларидан ҳақиқат ва шариат сингари Исломга зид бўлган мафкуралар тарқалди. Бас, халойиққа ким шариат кўзи билан қараса уларни ёмон кўради. Кимки уларга ҳақиқат кўзи билан қараса уларни маъзур тутади. Улар завқу-шавқ ва жазавалар ҳукм олинадиган манбаълардан бири дея эътиборга олинади, дердилар. Бу дегани инсон ҳукм чиқаришда ўзининг завқи, виждони ва қалбига мурожаат қиласиди... . Баъзилари “Бизга фалончи ривоят қилиб деди:”, ва “Фалончи ривоят қиласиди,” деганлари учун ҳам муҳаддисларни айблар эдилар. Сўфий: “Қалбим Парвардигоримдан ривоят қиласиди...”, дейди. Ёки “Сизлар илмингизни ўлганлар орқали ўлган кишидан оласизлар. Бизлар эса илмимизни ўлимни билмайдиган Ҳаййдан оламиз....”, дейдилар. Яъни, у ўзи даъво қилаётганидек бевосита само билан боғланади.

Бас, ғулувга кетишнинг ана шу тури, шунингдек, тарбиявий жиҳатдан ғулувга кетишлик муриднинг шахсиятини пасайтиради. Масалан, улар “Ҳақиқатда, мурыйд ўз шайхининг олдида ғассолнинг олдида турган майитдек туради,” , “ўз шайхига “Нима учун?” деган киши нажот топмайди”, “шайхига эътиroz билдирган киши қувғин қилинади,” деганлар.

Ана шу қарашлар мусулмон фарзандлардан кўпларининг руҳиятларини ўлдиреди. Натижада, уларнинг ичига мажбурий салбий руҳият жойлашиб қолди. Масалан, улар “Бандаларни ўзи истаганича қоим қилди...”, “мулкни моликка бер, халқни холиққа қўйиб бер”, деган эътиқодга эга бўлдилар. Яъни, бу билан у тўғри йўлдан оғишиш ва фисқу фасод қаршисида, зулм ва истибодд қаршисида пассив муносабат эгасига айланди. Бу ҳам сўфийларда вужудга келган ғулув ва адашишликдан бири эди.

Бирок, аксар аҳли суннат ва салафлар сўфиийликнинг илмларини Китоб ва Суннат асосида тўғирлаб чиқдилар. Бунга уларнинг ичидан муҳаққиqlари дикқатни қаратиб кетганлар. Ибн ал-Қоййимдек бир киши қавмнинг илмини ана шу бузилмайдиган ва жабр қилмайдиган мезон- Китоб ва Суннатнинг мезони билан ўлчаганини кўрамиз. Натижада у тасаввуф ҳақида бебаҳо бир китоб ёзди. Бу “نېرئاسل ا لزانم ى ل ا نېكلاسلا ج رادم” (Соликлар учун “Манозилус соирийн”га йўл) китобидир. Ана шу “Мадорижус соликийн” шайхул ислом Исмоил ал- Ҳаравий ал - Ҳанбалийнинг “نېعتسن کای و دبعن کای: تاماقم ى ل ا نېرئاسل ا لزانم ” (Сулук йўлида юрганларни “Фақат сенгагина ибодат қиласиз ва фақат сендангина ёрдам сўраймиз,” мақомига олиб борадиган манзиллар) номли тасаввуфга оид кичкина бир рисоланинг шарҳидан иборатдир. Уч жилдан иборат ана шу китобда Қуръон ва Суннатга мурожаат қилинади. Бизлар уни тўла ишонч ва хотиржамлик ила ўқиб истифода олишимиз мумкин. Аслида, ҳар бир инсоннинг гапи олинади ҳам, тарк қилинади ҳам. Ҳукм -бу Аллоҳнинг Китоби ва Расулининг Суннатидан иборат бўлган маъсум нассдир.

Демак, бизлар сўфийларнинг Аллоҳга итоат қилиш, одамларнинг бир бирларига муҳаббатли бўлишлари, нафснинг хато ва камчиликлари-ю Шайтоний хатти ҳаракатларни билиш ҳамда чорасини кўриш, дилларни юмшатадиган ва охиратни эслатадиган нарсаларга эътибор қилишлари сингари ёрқин тарафларини қабул қилишимиз мумкин.

Биз булардан кўплари ҳақида баъзи сўфийлар орқали билиб олишга қодирмиз. Масалан, имом Ғаззолий уларнинг шатаҳотлари (бехуш бўлиш онларида айтган сўzlari)дан, тойилишлари ва ғулувларидан огоҳликка чақириш билан бирга ана шуларни Китоб ва Суннат мезонида ўлчаган. Бу нарсага фақат аҳли илм ва аҳли маърифтларгина қодир бўла оладилар. Шунинг учун мен оддий мусулмонларга илму маърифат борасида барча сўzlарида Аллоҳнинг Китоби ва Расулининг Суннатига мурожаат этадиган салафлар йўлини тутган мўътадил уламо мусулмонларга мурожаат қилишни тавсия қиласман. Аллоҳнинг Ўзи муваффақ қилгувчидир!

Алоуддин Ҳофий таржимаси.

<http://qaradawi.net>

